

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA MAKALESİ

İlyasbey/Yarhisar Köyü'nün (Bilecik) Değerleri Ve Kırsal Mimari Özellikleri

Investigation of the values and architectural features for the protection of Bilecik İlyasbey/Yarhisar Village

Gizem KUÇAK TOPRAK¹

Öz

Mimarlık; kültürel değişimlerin, dönüşümlerin, gelişmelerin takip edilebilmesi açısından önemli araçlardan biridir. Bu nedenle; mimari öğelerin, kentlerin korunması ve yaşatılması elde edilen bilgilerin üzerine yeni bilgilerin konması ile geleceğe aktarılması açısından önemlidir. Bu çalışma, Anadolu kırsal yerleşim ve mimari özelliklerini taşıdığı tespit edilen İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün korunması, yaşatılması için değerlerinin ve mimari özelliklerinin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, öncelikli olarak Anadolu kırsal yerleşim, mimari özellikleri ve bu özelliklerin coğrafya, topografya, iklim, işlev, kültür ile birlikte nasıl şekillendiği araştırılmıştır. Ardından İlyasbey / Yarhisar Köyü kırsal mimarisi ve konut yapıları üzerinde detaylı alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması esnasında Anadolu kırsal yerleşim ve mimarisi ile ilişkili olan somut ve soyut kültürel miras değeri taşıyan öğeler tespit edilmiştir. Bu çalışmanın köyün yaşatılmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilecik, İlyasbey Köyü, Türk Evi, Kırsal Mimari.

Abstract

Architecture is one of the important tools to follow cultural changes, transformations and developments. For this reason, protecting and keeping the architectural elements and cities alive is very important in terms of transferring information and putting new information on it and moving it forward. This study aim store veal the architectural values of Bilecik İlyasbey / Yarhisar Village, which has been found to have significant values in terms of Turkish House and rural architectural features. In this context a detailed theoretical and field study was carried out on rural architecture and residential buildings of İlyasbey / Yarhisar Village. The village's history, geography, demographic structure, and its connection with the Turkish House, shaped together with its cultural features, are analyzed. During the field study, items with tangible and intangible cultural heritage value associated with Anatolian rural settlements and architecture were identified. With this connection, the continuity and sustainability of the village is expected

Keywords: Bilecik, İlyasbey Village, Turkish House, Rural Architecture.

1. GİRİŞ

Anadolu toprakları, insanlık tarihi boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Dönemi ve ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte zengin bir Türk mimari kimliği oluşmuştur. Bu kimlikte geçmiş uygarlıkların (Roma, Bizans, Hititler, Frigler...) etkileri de görülmektedir. Bu zenginlik içerisinde zaman zaman bazı önemli değerlerimiz arka planda kalmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Atılım Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, gizem.toprak@atilim.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-1049-4628

Bazı değerlerin daha arka planda kalmasının birçok farklı sebebi olabilir. Fakat önemli olan değerlerin fark edildiği anda yaşatılması, devamlılığının sağlanması ve herkesle paylaşarak kültüre ve tarihe katkı sunmasını sağlamaktır.

Bu değerler içinde büyük yerleşimlerdeki mimari öğelerin korunması, kırsala göre öncelikli olmaktadır.

Köyden kente göç, köylerdeki kaynakların değerini yitirmesi, ulaşım, eğitim, sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi sorunlardan dolayı, köy sakinlerinin yaşamı güçleşmekte ve köyler terk edilmektedir. Oysa kırsal yerleşim ve mimari karakterini koruyan köy bütün değerleri ile birlikte korunmalı ve yaşatılmalıdır. Kırsal yerleşim ve mimari karakterin korunmasının en önemli faydalarından biri kültürün aktarılmasının, öğrenilmesinin ve devamlılığının sağlanmasıdır. Geçmişin öğrenilmesi geleceğin inşa edilmesi için önemli bir araç olarak görülmelidir.

Kırsal mimari mirasının korunması aynı zamanda bölgede ekolojik turizmin oluşmasına/gelişmesine, dolayısı ile köyün yaşamasına ve ekonomik kalkınmaya olanak sunmaktadır (Kaypak, 2012: 11-29). Böylece köyün hem yerel halk hem de geçici kullanıcılar ile yaşamasını ve dolayısı ile korunmasını sağlamaktadır. Bu yüzden kırsal yerleşimler, koruma biliminin konularından biri olmaya başlamıştır. Kamu bütçeleri ile bazı köylerde, sokak sağlıklaştırma, yapı onarımı ve/veya restorasyonu için bütçe ayrıldığı bilinmektedir. Fakat çoğunlukla Türkiye’de kırsal yerleşimlerin korunmuşluk düzeyi düşüktür ve mimari kimliği kaybolmaktadır (Eres, 2016: 8-13).

Türkiye’de, 2013 yılında, 3194 sayılı İmar Kanunu’na köy tasarım rehberlerine ilişkin ek madde eklenmiştir.

“Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir. Köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır(3194 Sayılı İmar Kanunu, 2013).”

Kırsal mimari öğelerin kaybolmadan korunması var olduğu şekliyle geleceğe aktarılması açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle; kırsal yerleşimlerin, bütün değerleri ile birlikte kaybolmadan önce belgelenmesi, korumanın başlatılması gerekmektedir. Bu çalışmanın temel amacı arka planda kaldığı fark edilen, hem tarihsel süreçte önemli olaylara tanıklık eden, doğal değerleri ile dikkat çeken, hem de kırsal mimari değerleri açısından korunması gereken bir köy olan İlyasbey / Yarhisar Köyü’nün bütün değerleri ile birlikte fark edilmesi, belgelenmesi ve yaşatılmasıdır.

2. YÖNTEM

Çalışmaya öncelikli olarak Anadolu kırsal yerleşim ve mimari özelliklerinin araştırılması ile başlanmıştır. Bu araştırma esnasında çeşitli kaynaklar kullanılırken çeşitli bölgelerde yapılan

incelemelerden² elde edilen veriler de kullanılmıştır. Ardından, İlyasbey / Yarhisar Köyü'ne ilişkin tarihsel süreç, coğrafi, demografik yapı, geçim kaynakları araştırmaları ile devam edilmiştir. Yapılan bu inceleme ile kırsal mimariyi etkileyen öğelerin tespit edilmesi ve sonuç ürünlerine katkısının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Köyün yerleşim ve mimari özellikleri Şekil 1'de yer alan envanter çalışması formu eşliğinde tespit edilmiştir. Bu forma ek olarak içerisine girilebilen yapıların plan tipolojileri çıkarılmıştır. Ayrıca köy halkı, önceki tarihlerde köyde yaşayan kişiler ile görüşmeler yapılarak soyut kültürel miras değeri taşıyan öğeler de belgelenmiştir.

<p>Genel bilgiler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yeni Yapı, eski yapı • Onarım ihtiyacı 	<p>Harita Bilgileri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pafta No • Ada/Parsel • Mevkii 	<p>Ev Sahipliği</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ev sahibi • Kiracı • Mülkiyeti şahsa ait değil • Mülkiyet sahibinin adı soyadı 	<p>Kullanım Şekli</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konut • Müştemilat • Eğitim • Sağlık • Ticaret • Kamu • Dini • Ahır • Diğer • Boş 	
<p>Sokak Silüeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sokak silüetinde yapının konumu ve komşu yapılar ile ilişkisi 	<p>İmar Planı</p> <ul style="list-style-type: none"> • İmar Planında yapının konumu ve komşu yapılar ile ilişkisi 	<p>Cepheler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cephelerin fotoğraflanması 	<p>Plan Tipolojisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • İçeri girilebilen yapılarda plan tipolojilerinin çıkarılması 	<p>Özgünlük Durumu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yapı ilk halini korumaktadır. • Yapıda ilaveler vardır. • Yapı tamamı ile bozulmuştur.
<p>Yol Dokusu (ön, arka ve yan yollar)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Malzeme • Yol dokusunun kullanım için uygunluğu 	<p>Bahçe Duvarı</p> <ul style="list-style-type: none"> • Malzeme • Duvar üstü kaplama • Yükseklik 	<p>Çatı Malzemesi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Malzeme • Onarım ihtiyacı 	<p>Taşıyıcı Sistem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ahşap • Betonarme • Çelik • Diğer 	<p>Cephe Malzemeleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duvar malzemesi • Kaplama malzemesi • Taşıyıcı sistem arası dolgu malzemesi • Süslemeler • Pencere, kapı çerçeve malzemesi

Şekil 1. İlyasbey / Yarhisar Köyü yapı envanter çalışması için kullanılan başlıklar.

Yapılan envanter çalışması ile birlikte İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün kırsal yerleşim ve mimari karakteri tespit edilmiştir. Köyün, Anadolu kırsal yerleşim ve mimari karakteri ile paralellik gösteren öğeleri ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda köyün korunması için atılması gereken ilk adımın atılması amaçlanmıştır.

² Yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

3. ANADOLU'DA KIRSAL YERLEŞİM ve MİMARİ ÖZELLİKLERİ³

“Kırsal mimarlık yerel gereksinimlere ve yapım malzemelerine dayanan, yerel gelenekleri yansıtan bir mimarlık türüdür. Kırsal yapılar ve yerleşmeler, insanla doğa arasındaki etkileşimin benzersiz örnekleridir. Halk mimarlığı ya da kırsal mimarlık, bir tasarım metodolojisine bağlı, eğitilmiş profesyonel mimarlar tarafından değil, gündelik yaşamın içinden gelen yapı ustaları tarafından inşa edilen yapıları ifade eder. Zaman içinde evrilir, yapıdan yapıya değişir ve durağanlıktan uzak bir faaliyettir. Bu evler doğal çevreleriyle olağanüstü bir uyum içerisindedir ve çevreye olumsuz etkileri hemen hemen yoktur (Çekül Vakfı, 2012: 5).”

Batur ve Gür Anadolu kırsal mimarlığının oluşmasını etkileyen dört farklı madde üzerinde durmaktadır (Batur & Gür, 2005; 165).

“Çevresel etkenler: İklim, topoğrafya, doğal doku, insan dokusu, çevrede bulunan malzeme, vb, Kültürel etkenler: Dünya görüşü, kültürel değerler ve normlar, din, dil, aile, akraba ve toplum ilişkileri, yaşam biçimi, çevre/mekân-konut kullanımı ile ilgili normlar, konutun temel işlevi ve anlamı. Sosyal etkenler: Aile büyüklüğü, ailenin sosyoekonomik statüsü ve toplumsal etki alanı, ailenin dünya görüşü ve toplumsal tutumlar, aile yapısı/ailede roller, ailenin yaşam biçimi, ailenin kendilik algısı, beklentileri ve umutları, ailenin konut deneyimleri. Bireysel etkenler: Bireyin konutla kurduğu yarar ilişkisi, bireyin konutla kurduğu duygusal ilişki, bireyin kültürel normlarla ilgili yorumu, eğitimi, bireyin yaşam yoğunluğu, konut deneyimi, benlik algısı.”

Cengiz Bektaş ise Anadolu kırsal mimarlığının temel ilkelerini; yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk; gerçekçilik, akılcılık; içten dışa çözüm; iç mekân ve dış mekân uyumu; tutumluluk; kolaylık; ölçülerin insan bedeni temel alınarak oluşturulması; iklime uygunluk; gerekçelerin en yakından seçilmesi; esneklik olarak belirlemiştir (Bektaş, 2007: 30-46).

Çevre koşulları, iklimsel veriler, topografya, bitki örtüsü, kültürel ve sosyal yapı gibi mevcut verilerin doğru şekilde ele alınarak inşa edilen kırsal yerleşimler, işlevselliğin ön planda olduğu yerleşimlerdir.

“Kır yapılarının en önemli farkı doğal karakteridir. Bir üslup kaygısına düşmeden, geleneksel gereksinimler ile ortaya çıkan, yer ve iklim koşullarına karşı bir yanittir. Bu sağlam yapının altında kuşaktan kuşağa aktarılan bir kadim bilgi, deneyim, beceri ve ustalık yatmaktadır. Sıradan insanların günlük yaşamlarını tüm yalınlığı ile doğanın koşullarına karşı durarak sürdürme mücadelelerinin birer simgesidir (Aran, 2000: 14-15).”

Anadolu kırsal yerleşimleri incelendiğinde, bir meydan ve meydandan konut yapılarına ulaşma fikrinin esas olduğu görülmektedir. Meydanda cami, hamam, arasta, dükkân gibi ortak kullanım alanları yer alabileceği gibi bazı kırsal alanlarda hamamın meydana yakın bir konumda inşa edildiği görülmektedir.

³ Bu bölümde yazar tarafından tespit edilen özellikler, daha önce yazar tarafından Mardin ve köyleri, Safranbolu, Göynük, Sille, Beypazarı, Ayaş, İlyasbey Köyü, Oğlakçı Köyü gibi farklı alanlarda yapılan tespitler sonucunda oluşturulmuştur.

Konut parsel düzenleri, bitişik nizam, ayırık nizam ya da üçlü dördü gruplamalar ile oluşturulan kümeler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Konutların yerleşimindeki esas öğeler, topografya, iklim, çevre koşulları ve mahremiyet, saygı kavramlarıdır. Konut yapılarının çoğu topografya yapısına bağlı olarak birbirinin bahçesine ve mahrem iç mekânlarına doğrudan bakmayacak, birbirinin güneşini, manzarasını ve rüzgârını kapatmayacak düzenlerde inşa edilmiştir.

Yerleşime kolay ulaştırılabilir ve kolay işlenebilir olması açısından, yapım malzemesi olarak genellikle yöreye ait malzemeler tercih edilmiştir. Bu nedenle; yapım malzemelerinde yöresel farklılıklara çok sık rastlanır. En çok kullanılan yapım malzemeleri ahşap; taş ve kerpiçtir (Çekül Vakfı, 2012).

“Anadolu'nun yağmur alan, ağacı bol olan bölgelerinde malzeme olarak ahşabın kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca ahşap çatki yapım yöntemiyle Anadolu'nun birçok yöresinde karşılaşılır. Ahşap çatki yöntemi; yeğnilik, az gereç kullanımı, ince duvarlardan ötürü yer kazancı, yapım süresinin kısalığı, işçilik ve yalıtım kolaylığı nedenleriyle tercih edilmektedir(Bektaş, 2007: 30-46).”

Yapılar çoğunlukla tek, çift veya üç katlıdır. Tek katlı yapılarda nemden korunmak amaçlı yükseltilmeye gidilirken; çift veya üç katlı yapılarda zemin katın genellikle, ahır, ambar, depo, kiler gibi servis mekânları için kullanıldığı görülmektedir. Zemin kat duvarları hem işlev hem de mahremiyetten kaynaklı yüksek duvarlı katlar olarak düzenlenmiştir ve pencere açıklıkları üst katlara göre daha azdır. Bahçe duvarları ile bahçenin ve zemin katın sokak ile görsel ilişkisi kesilmiştir. Üst katlar ise yaşama birimlerinden oluşmaktadır. Odalar, sofa, cumba, çıkma mekanlara rastlanmaktadır. Islak mekânlar ise yapının dışında, zemin katta veya üst katlarda yer alabilmektedir. Mutfak zemin katta yer alabildiği gibi, üst katlarda da konumlandırılmış olabilir. Öğelerin nerede ve nasıl konumlandırılacağı, kullanıcı, işlev, arsa ilişkileri ile farklılıklar göstermektedir.

Eldem; esas Türk Evi'nin tek katlı olduğuna, zaman ile kat adedinin arttığına, kat adedi artsa dahi konutun esas katının mutlaka tek ve en yukarıda olduğuna dikkat çekmektedir (Eldem, 1968: 12).

Bektaş, Anadolu kırsal mimarlığında konut yapılarını sofalarına göre sınıflandırmaktadır. Sofasız çözümde; sofanın ya da hayatın yerini bahçe ya da taşlık almaktadır. Ev iki katlıysa üst kattaki odaları önlerindeki bir balkon bağlamaktadır. Oda sayısı fazla olduğunda aralarında bir de eyvan yer alabilir. Dış sofalı çözümde; sofa evin bir yanında, kapalı bölümün dışındadır. Bu çözüm sofanın durumuna göre alt bölümlere ayrılmaktadır. Odalar sofanın yanında dizili ise yan sofalı plan tipolojisi; odalar sofanın birbirine bitişik iki kenarına dizilmiş iseler, sofa köşede ve odalar L biçiminde dizilmiş iseler L sofalı plan tipolojisi; odalar sofanın üç kenarında dizilmiş iseler U sofalı plan tipolojisi olarak adlandırılır. İç sofalı çözümde, sofa, karşılıklı iki yanına odalar dizilerek ortada kalmıştır. Orta sofalı çözümde sofanın tüm çevresinde odalar sıralanmış, sofa orta yerde kalmaktadır (Bektaş, 2007).

Eldem ise konut yapılarında planı teşkil eden elemanları, odalar, sofalar ve müstemilat, geçit ve merdivenler olmak üzere üç elemana ayırmaktadır. Bu üç elemanın birbirini şekillendirdiğine dikkat

çekmektedir. Odaların fazla veya az olmasına bağlı olarak plan tipolojisi değişmektedir. Örneğin orta sofalı planda en az dört oda gerekirken; köşe sofalı evlerde oda adedi iki veya üçten fazla olmamaktadır. Veya bütün odaların pencerelerinin aynı yöne bakması istenildiğinde ancak dış sofalı; her yönde pencere açılabilir olması istenildiğinde ise orta sofalı plan tipi tercih edilebilir (Eldem, 1968; 15).

Sofa, Eldem tarafından yapının başlıca ögesi olarak ele alınmaktadır. Ve odaların yön, büyüklük, sayı tercihleri ile birlikte şekillenen; sofasız, dış sofa, iç sofa ve orta sofa olmak üzere dört çeşit sofa tespitinde bulunmaktadır. Sofasız plan şemasında odalar sadece yan yana gelmekte ve birbirine geçit, avlu, üst katlarda geçit balkonu gibi elemanlarla bağlanır. Dış sofalı plan şemasında: odalar sofanın tek tarafına sıralanırken, sofanın bir ucuna köşk ilave edilmesi de mümkündür. Dış sofalı plan şeması L ve U plan şeması olarak yorumlanabilir ve kollara ayrılabilir. İç sofalı plan şemasında sofanın iki yanı odalar ile çevrilirken, iç sofanın yan sofa, eyvan, merdiven sofası gibi ilavelerle genişletildiği örnekler de görülmektedir. Orta sofalı plan şemasında ise sofa evin merkezindedir ve dört tarafı odalar ile çevrilidir. Sofanın aydınlık olması için odaların arasına sofa ile bağlantılı eyvanlar yerleştirilebilir (Eldem, 1968; 25).

Kuban; (Kuban, 1995: 164-184), cephelerin, erken dönemlerde önemli bir yeri olmadığına ve işlev ile ilişkili olarak ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Klasikleşmiş cephe tasarımları oda ve eyvan ayırımına göre şekillenmektedir. Odaların dışarı çıkma yapması, eyvanların arada geride kalması ya da eyvanın dışarı çıkması odaların geride kalması gibi farklı örnekler rastlanılmaktadır.

“Çıkma ögesinin yaygınlığı ve düzensiz bir giriş katı üzerinde düzenli bir birinci kat ortaya koyma zorunluluğu, cephe tasarımında birinci kat zemin kat ikilemini güçlendirmiştir. Çoğunlukla odalar, özellikle başodalar, zemin kat üzerinden ve sokağın görüşünü arttırmak için iki yönde çıkma yaparlar. Bu çıkmalar simetrik ya da düzenli değildir. Çoğunlukla köşelere yerleştirildikleri için hayatl evlerde ev kütesinin asimetrik volumetrisi karakteristiktir. Bu çıkmalar furuşlar üzerine ya da taşırtma kirişlere ya da giriş katlarından çıkan uzun payandalara oturtulurlardı. Üç katlı evlerde birbiri üzerine taşan iki çıkma sık görülen bir düzendir (Kuban, 1995: 164-184).”

4. İLYASBEY/YARHİSAR KÖYÜ DEĞERLERİNİN, KIRSAL YERLEŞİM ve MİMARİ ÖZELLİKLERİNİN ARAŞTIRILMASI

4.1. Tarih Araştırması

Bilecik ve Söğüt, Osmanlı tarihi başlangıcında oldukça değerli olan; fakat ilerleyen dönemlerde değerini yitiren ve Osmanlı Dönemi kentleri ile karşılaştırıldığında (Bursa, İstanbul, İzmit...) yeterli büyümeyi gösteremeyen kentlerimizdendir.

Tarihte Bilecik'in Melançiya, Agrilion (Güney, 1935: 6; Umar, 1999: 27), Frigler döneminde Justiniano Polis Mela, Justiniano Polis Gordi (Ramsay, 1887: 461-519) gibi isimler ile anılırken; Bizanslılar döneminde Hamsu ile Debbâghâne deresi vadileri arasında bir kaya çıkıntısı üzerindeki Belokome (Belekome, Belocome) adlı bir kalenin şimdiki Bilecik'in nüvesini teşkil ettiği, isminin de

buradan geldiği belirtilir (Emecen, n.d.). Belo'nun bir anlamı bulunamamıştır; fakat Bele adı Türk ağzında önce Bele-cik, sonra Bilecik olmuştur (Umar, 1993: 162).

Tarihte önemli bir yerleşim yeri olan Bilecik, İstanbul-Bağdat kervan yolu üzerinde yer almasından dolayı hareketli bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuğlacı, 1985: 54-55). Fakat arkeolojik kazıların yetersizliği dolayısıyla bölgenin yazılı tarih öncesi dönemine ilişkin bilgiler sınırlı düzeydedir (Demiryürek, 2015: 1, 4, 10). Antik Roma, Hitit, Frigya, Bizans, Selçuklu Dönemlerinde adı geçen Bilecik, 1299 yılında Osmanlılar tarafından fethedilmiştir. Osman Gazi'nin Bilecik'i ve Yarhisar'ı fethetmesi ile birlikte Beyliğin merkezi olmuştur (Emecen, n.d.).

Söğüt ve çevresi 13. yüzyılda Selçuklular ve Bizanslılar arasında bir uç bölge durumundadır. Osmanlıların bu bölgeye akınlar düzenlemeye başladığı dönemlerde, Bilecik Bizans merkezi idaresinden kopmuştur. Başlangıçta Osman Gazi ile tekfurlar⁴ arasındaki ilişki iyi iken, Osman Gazi'nin tehlike oluşturduğu fark edilince Osman Gazi'ye bir suikast planı düzenlenmiştir (Demiryürek, 2015: 1, 4, 10). Plan, Aşıkpaşaoğlu Tarihi kitabında detaylı olarak anlatılmaktadır. Suikast planı istenildiği şekilde gitmemiş ve Orhan Gazi ile Nilüfer Hatun'un evlenmesi ile sonuçlanmıştır. Nilüfer Hatun (Halorifa) Osmanlı Dönemi'nde bilinen ilk yabancı gelindir (Atsız, 2012).

1289 yılında Eskişehir ve İnönü'yü de içine alacak şekilde sınırlar genişlerken; göçebe nüfusun yerleşmesi için toprak ve bu toprakların güvenliğini sağlamak gibi doğal nedenler; Domaniç Dağı'ndan Söğüt'e kadar uzanan dar bir toprak parçasına Sakarya'nın batısında yer alan İnegöl düzlükleri ve daha da doğuda Bilecik, Yarhisar ve son olarak Yenişehir Kaleleri eklenmesi ile sonuçlanmıştır (Pitcher, 2019: 63).

Araştırmalar bize, Bursa'nın fethinden önce subaşılık olarak nitelendirilebilecek iki önemli idari ünitenin mevcut olduğunu göstermektedir (Baykara, 1988: 84). Bu idari yapılanmalar Yenişehir, Karacaşehir ve İnönü üçgeninde yer almaktadır ve Yarhisar Nahiyesi Hasan Alp'e tahsis edilmiştir (Aşıkpaşazade et al., 2007: 63-291).

1300'lü yılların başına kadar Hüdavendigâr Sancağı'na bağlı olan Yarhisar Karyesi ardından Ertuğrul Sancağına bağlanmıştır ve 1310 yılında Nahiye olması için ilgili çalışmalar yapılmıştır⁵.

Bizans Dönemi'nde önemli olaylara tanıklık eden tanıklık eden Yarhisar Tekfuru ve Osmanlı Dönemi'nde Yarhisar Nahiyesi'nin tam olarak neresi olduğu üzerine yapılan çalışma, bize bugünkü İlyasbey / Yarhisar Köyü ve yakın çevresini göstermektedir (Şekil 5).

4 Bizans İmparatorluğu zamanında vali düzeyinde olan yöneticilerle Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan beylerine verilen ad.

⁵ Elde edilen bilgiler TC. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dairesi Başkanlığı'ndan elde edilmiştir. 1333 yılında gönderilen belge "Ertuğrul Sancağı'na bağlı Yarhisar karyesinin büyüklüğü ve ehemmiyetinden dolayı nahiye yapılması talebiyle verilen arzuhallerin Hüdavendigâr vilayetine gönderildiği, ilgili hususta gereğinin yapılması." üzerinedir (T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 1310).

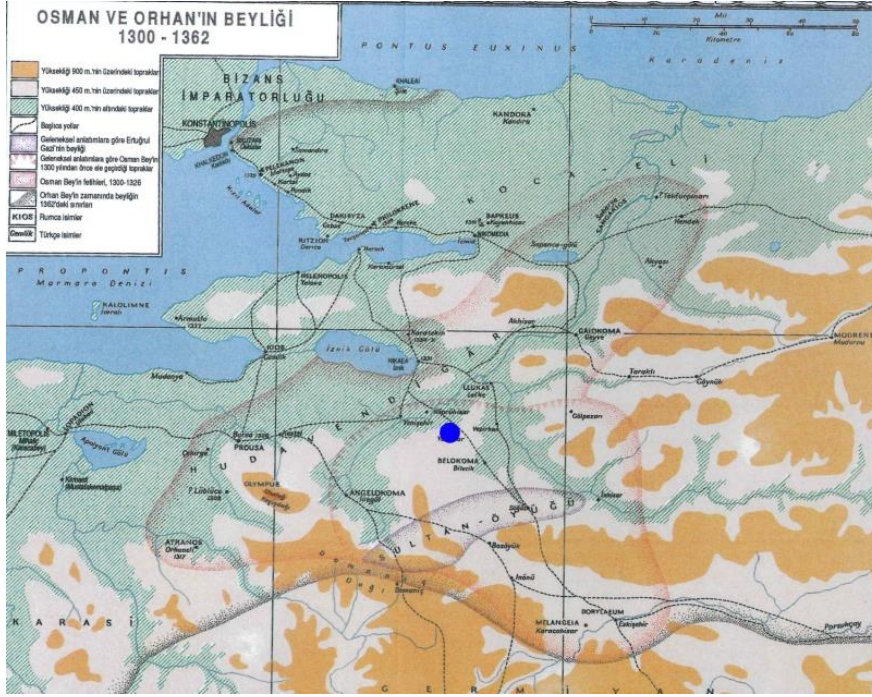
2020 yılında Google Earth kuş bakışı hava fotoğrafı, Osmanlı Devlet Arşivlerinden alınan 1341 tarihli Bilecik Haritası ve Donald Edgard tarafından hazırlanan 1300 – 1362 Osman ve Orhan'ın Beyliği Haritaları olmak üzere üç farklı harita çakıştırılmıştır. Üç haritada da İznik Gölü dikkate alınmıştır ve haritalar aynı ölçeğe getirilerek İznik Gölü sınırlarından üst üste getirilmiştir. Yapılan çalışma Yarhisar'ın, İlyas Bey Köyü'ne yakın bir bölgede olduğunu göstermektedir (Şekil 5).

Yarhisar 1314: [REDACTED]

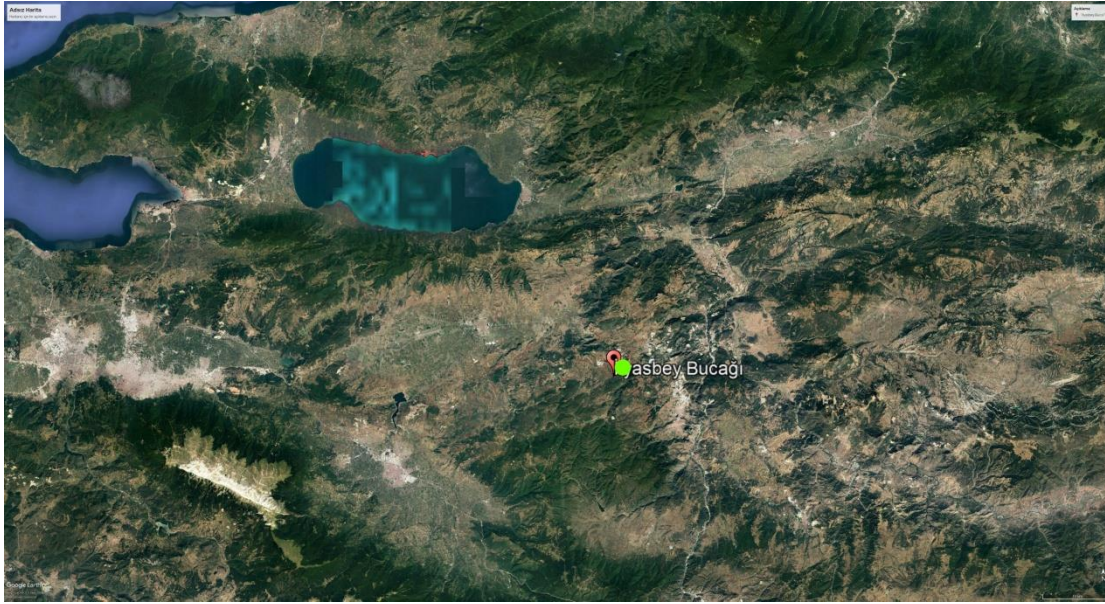
Şekil 2. 1314 tarihli Bilecik Haritası (T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 1341).

İlyasbey/Yarhisar Köyü'nün (Bilecik) Değerleri Ve Kırsal Mimari Özellikleri

Yarhisar1300-1362: [REDACTED]

Şekil 3.Osman Ve Orhan'ın Beyliği (1300-1362) Haritası (Pitcher, 2019).

İlyasbey/Yarhisar Köyü 2020: [REDACTED]

Şekil 4:İlyasbey Köyü, Google Earth kuş bakışı görüntüsü - 2020.

Yarhisar 1314: ■

Yarhisar: 1300-1362: ■

İlyasbey/Yarhisar Köyü: ■

Şekil 5:Günümüz Türkiye Haritasında farklı tarihlerdeki İlyasbey/Yarhisar Köyü konumları.

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yapılan araştırmalar; Ertuğrul Sancağı'nın merkezi olan Bilecik'in batısında yer alan Yarhisar Nahiyesi'nin, 1895 yılında, merkezinin Akbıyık Köyü olduğunu gösterirken (TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, 1310), 1915 yılında merkezi değişmiş ve İlyas Bey Köyü olmuştur (T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, n.d.). Bahsi geçen dönemde Nahiyede toplam köy sayısı 33'tür ⁶.

Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahip olan ve hikâyelere tanıklık eden Yarhisar Nahiyesi ve İlyas Bey / Yarhisar Köyü Milli Mücadele yıllarında zorlu dönemler geçirmiş ve atlatmıştır. Köy halkı ve daha önce köyde büyükleri yaşamış kişiler ile gerçekleştirilen söyleşilerde; köyün Yunan askerleri tarafından yakıldığı, birçok evin, ahırın yıkıldığı ve sonrasında çoğu binanın yeniden inşa edildiğine dikkat çekilmiştir. Bilecik ve çevresi Yunanlılar tarafından ilk defa 6-9 Ocak 1921 tarihlerinde işgal edilmiştir (Bilgin, 2015: 192-340). Yunan askerlerinin bölgedeki hareketleri ve 6 Ocak-9 Ocak tarihleri arasında cephede yaşananlar, Fevzi Paşa'nın 10 Ocak'ta TBMM'de yapmış olduğu konuşmasında geçmektedir ve bölgede şiddetli bir muharebe yaşandığı dile getirilmektedir (Bilgin, 2015: 192-340; TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, 1921). Güney; Bilecik'in işgali sırasında yerel halkın farklı kentlere kaçmak zorunda kaldığını (Güney, 1935: 135-6) ve hatıralarını kaleme alan Devocioğlu ise yerel halka çapulculuk yapıldığını (Devocioğlu, 1993) detaylı olarak aktarmaktadır.

⁶İlyasbey, Okluca, Konuk, Karaağaç, Çavuş, Gökçesu, Künçe, Toprakdere, Yarhisar, Karaamuca, Abadiye, Sekri, Uludere, Dömez, Mahmudiye, Kendirli, Ayvacık, Göynücek, Elmabahçe, Hasandere, Koyun, Bahçecik, Hezargrad, Akbıyık, Karahasanlar, Sultaniye, Arpadere, Südlük, Alpagut, Erkoca, Bayramşah, Tekke ve İskaniye (T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, n.d.).

Bilecik ve çevresinde, 1920'li yılların öncesi ve sonrasında yapılan birçok taarruzda yerleşimin büyük hasar gördüğü çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Bilgin, 2015: 192-340). 6 Ocak 1921'de Yunanlılar tarafından başlayan işgaller, 6 Eylül 1922'de sona ermiştir. Üç kere işgal edilen Bilecik'te toplamda 2115 ev, 500 dükkân, 429 ahır ve samanlık, 15 camii, altı medrese, beş mescit, 16 okul, altı türbe, 17 resmi daire, dokuz adet çiftlik ve iki değirmen işgalde yıkılmış ve zarar görmüştür (Bilecik Belediyesi, 2019).

Bu süreç içerisinde köyler de büyük zarar görmüştür. Bilecik Tetkik Heyeti adıyla görevlendirilen heyetlerden birinin Garp Cephesi İstihbarat Şube Müdürlüğü'ne gönderildiği ve heyet tarafından 07.08.1921 tarihli raporda; İlyasbey köyünün kısmen yakıldığı ve yıkıldığı; ayrıca 24.04.1921 tarihinde Bilecik Mutasarrıfı Salih Bey'in Garp Cephesi Komutanlığı'na gönderdiği raporda; İlyasbey Karyesi'nde 36 hane, 21 samanlık ve üç fırının yakıldığı belirtilmektedir (ATASE Arşivleri, n.d.). İlyasbey Köyü'nde 201 ev, 135 ahır ve samanlık, iki han yakılarak yıkılmıştır (Özcan, 2003: 206).

İlyasbey/Yarhisar Köyü'nde yaşanan yıkımların ardından 1930'lu yıllar ile birlikte yeniden yapım süreci başlamıştır.

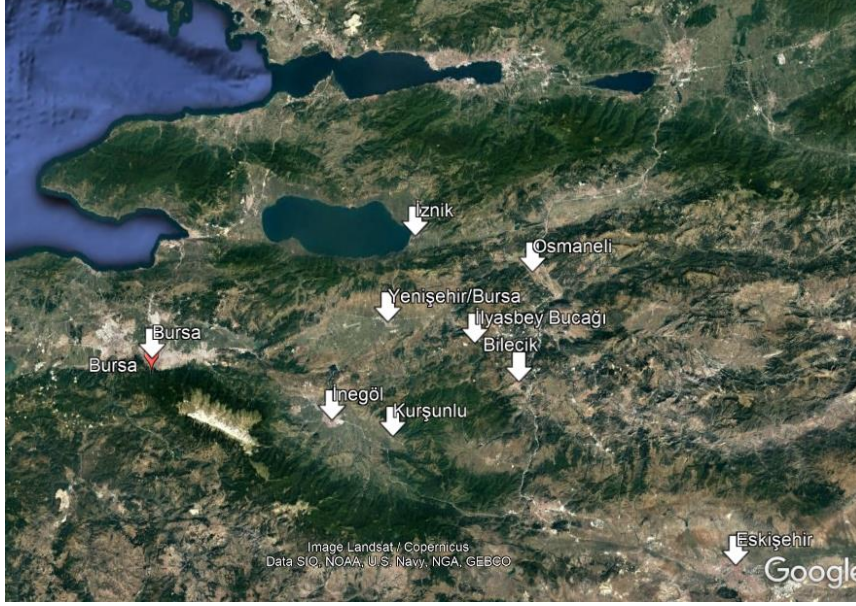
4.2. Coğrafi Özellikler

Bilecik, Marmara Bölgesinin güneydoğusunda, Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin kesişim noktasında; 39° ve 40° 31' kuzey enlemleri ile 29° 43' ve 30° 41' doğu boylamları arasında konumlanmaktadır. Doğuda Bolu ve Eskişehir, Güneyde Kütahya, Batıda Bursa, Kuzeyde Sakarya illerine komşudur.

“Bilecik ili toprakları tepelik alanlar, dik ve derin vadilerle yarılmış aşınım düzlükleridir. Kuzey Anadolu kenar dağları, yani, Karadeniz dağlarının başlangıç merkezi, İç Anadolu platolarının başlangıç yeri, Marmara Bölgesinin ise kıyı ve akarsu çanak tabak ovalarının sona erdiği alanlarının tamamı ilin sınırları içerisinde (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Bilecik İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020).”

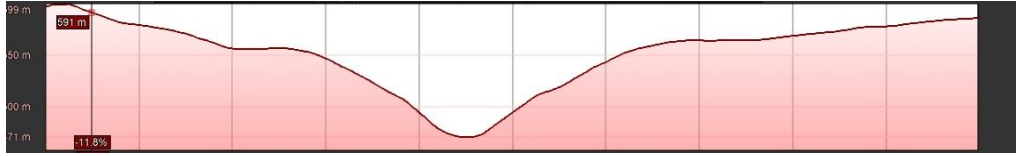
Kuzey Anadolu Dağları'nın denizden içeriye doğru ikinci serisi olan Köroğlu Dağları, ilin topraklarında başlamaktadır ve topografya batıdan doğuya doğru birden yükselmektedir. Bozüyük Ovası ve Sakarya ırmağı ile kuzey-güney yönünde iki bölüme ayrılır. Dağlar bu ırmağın her iki yakasında devam eder.

İlyasbey/Yarhisar Köyü, Bilecik'in kuzeybatısında yer almaktadır ve Bilecik merkeze yaklaşık 10 km. uzaklıkta olup, rakım 570 metredir. Köy; Bilecik Merkez, Osmaneli, Kurşunlu ve Bursa Yenişehir İlçelerinin oluşturduğu dörtgenin merkezinde yer almaktadır.

Şekil 6: İlyasbey/Yarhisar köyü konum-Google Earth kuşbakışı hava fotoğrafı.

Bilecik ve çevresi Sakarya Havzasında yer almaktadır. İlyasbey Köyü'nden Sakarya Nehri'nin kolu olan Karasu Deresi'ne bağlı Tahtalı deresi geçmektedir. Aşağıda yer alan vadiye kadar devam eden derenin alt bölümleri halk arasında Aşağı Dere olarak anılmaktadır. Köy tepeden vadi manzarasına bakmakta ve doğal peyzajı ile dikkat çekmektedir. Ormanlık bir bölgede yer alan köy, manzara açısından oldukça geniş bir perspektife sahiptir ve doğal peyzaj elemanları köy silüetinde baskın bir karaktere sahiptir.

Şekil 7.İlyasbey/Yarhisar Köyü konum kesit-Google Earth⁷.

⁷ 10.07.2020 tarihinde Google Earth programı üzerinden alınmıştır.

Şekil 8. İlyasbey Köyü Güneydoğu silueti⁸.

Şekil 9. İlyasbey Köyü Kuzey silueti⁹.

⁸ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

⁹ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Şekil 10. İlyasbey Köyü karşı tepeden siluet¹⁰.

Bilecik yerleşiminin engebeli bir arazide konumlanması, tarımsal faaliyetler ve üretim açısından zorluklar yaşanmasına neden olsa bile iklimin uygun, topraklarının verimli olması, hububat tarımı yapılmasına, sebze ve meyve yetiştiriciliğine olanak sunmaktadır. Fasulye, nohut, barbunya, buğday, mısır, afyon, pamuk, üzüm yetiştirilmektedir. Yoğun dut ağaçlarından kaynaklı koza yetiştiriciliği yaygındır.

Bilecik, geniş dutluk alanların etkisi ile Birinci Dünya Savaşı öncesinde koza üretiminin önemli bir merkezi olmuştur. Üretilen ipeğin bir kısmının (yıllık ortalama 1200000 kilo) Dünya üzerinde farklı kentlere (Lyon, Marsilya, Napoli...) ve hububatın ortalama %40'ının ihraç edildiği bilinmektedir. İpek ve hububat dışında afyon, pamuk, tütün ekimi yapılmakta ve kentin ekonomik kalkınmasına katkı sunulmaktadır (TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, 1310).

Geçmişte Yarhisar Nahiyesi'nde özellikle buğday, mısır ve koza yetiştirilirken (Demiryürek, 2015: 1, 4, 10), günümüzde üretim alanındaki çeşitlilik artmıştır. Oldukça ağaçlık bir bölgede konumlanan İlyasbey Köyü'nde çok farklı ağaçların yetişmesi üretim sistemini etkilemektedir. Bu bağlamda vişne, kiraz, dut, erik, ceviz gibi meyve ağaçları, şerbetçi otu belirtilebilir. Özellikle dut ağaçlarının varlığı, her evde ipek böcekçiliği yapılmasına olanak sunmuştur. Yapılan görüşmelerde her evde mutlaka koza üretimi yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Fakat köyde ipek böcekçiliği devam etmemektedir. Yaşayanlar ile yapılan görüşmelerde ve çeşitli kaynaklarda (Demiryürek, 2015: 1, 4, 10;

¹⁰ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Kağıtçıbaşı & Yaşar, 2006: 240-243) ipek üretiminin endüstriyelleşmesi ve üretimin Bursa'ya kayması sebep olarak gösterilmektedir.

Türkiye'de sadece Bilecik ve çevresinde üretimi yapılan şerbetçiotu ise bira yapımında ve ilaç sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Fakat son zamanlarda bu bölgede üretilen şerbetçiotunun desteklenmemesi tarım arazilerinin azalması ile sonuçlanmıştır.

Tahtalı Deresi ve Pınarbaşı olarak adlandırılan köyün tepe noktalarından çıkan suyun doğal eğim ile alt kotlarda yer alan tarım arazilerini besleme potansiyeli tarım arazilerinin geniş bir alanda yayılmasına olanak sunmuştur. Köy yerleşim alanı yaklaşık 1 dönüm iken, tarım alanları yaklaşık 20 dönümdür ve bahçeler, tarlalar, harman yerleri yer almaktadır.

Zengin karakteristik peyzaj alanlarına rağmen, köyün kuzeydoğu yönünde yer alan ve meydana izlenme olanağı olan vadi manzarası mermer ocakları ile kirletilmektedir. Google Earth üzerinden alınan 24.10.2019 tarihli hava fotoğrafı üzerinden yapılan ölçümde ocakların toplam alanı yaklaşık olarak 904.510 m² olarak hesaplanmıştır.

Şekil 11. İlyasbey Köyü kuzeydoğu yönü manzarası¹¹.

4.3. Demografik Yapı ve Nüfus

İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün ne zaman kurulduğuna dair bir bilgi edinilememiştir; fakat üst bölümlerde belirtildiği üzere farklı tarihsel olaylarda adı geçmektedir. Özellikle 1915 yılında Yarhisar Nahiyesi'nin merkezi olması ile birlikte nüfus hareketliliğinin yaşandığı görülmektedir.

Ertuğrul Sancağı'nın nüfusu göçlerden kaynaklı olarak karma bir nüfustur. Muhacirler, Lefke, Yarhisar ve Pazarcık nahiyelerine yerleştirilmiştir. 1886 yılına kadar Yarhisar'da Rumelilere ait 37 hane olduğu ve 150 kişilik bir nüfusa sahip oldukları görülmektedir. 1915 yılı ile birlikte Yarhisar Nahiyesi'nin nüfusu 9659 kişi iken İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün nüfusu 702 kişidir (TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, 1310.)

1965 yılında İlyasbey Köyü'nün Yarhisar Bucağı'nın (Nahiye) hala merkezi olduğu ve günümüzde de bu özelliğini koruduğu görülmektedir. Fakat 1965 yılından günümüze nüfus hızla

¹¹ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

azalmıştır. 2000’li yıllarda ise Yarhisar Bucağı’nın İlyasbey Bucağı, merkezinin ise İlyasbey Köyü olduğu görülmektedir ve aşağıda TUİK’den alınan 1965 yılı ve sonrasına ait nüfus bilgileri yer almaktadır. 2007 yılı ve ardından nüfus düşüşü hızlanmıştır. Nüfus sayımlarında tespit edilen kişilerin hepsi 18 yaş ve üzeridir.

Tablo 1. *İlyasbey köyü ve Yarhisar Bucağı 1965-2000 Yılları Nüfus Sayımları(TUİK, n.d.)*

İlyasbeyKöyüveYarhisarBucağı 1965-2000 YılıNüfusSayımları						
	İlyasbeyKöyü			YarhisarBucağı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1965	260	230	490	2595	2537	5132
1970	194	173	367	2916	2818	5734
1975	219	227	446	2484	2538	5022
1980	170	180	356	2418	2489	4907
1985	126	135	261	2315	2279	4594
1990	127	121	248	2186	2155	4341
2000	75	122	197	1711	1771	3481
2007	48	50	98			
2008	52	56	108			
2009	55	49	104			
2010	56	52	108			
2011	57	60	117			
2012	53	61	114			
2013	68	83	151			
2014	54	66	120			
2015	49	58	107			
2016	43	55	98			
2017	42	51	93			
2018	36	47	83			
2019	31	43	74			

1985-2000 yılları arasında ise 15-64 yaş arası nüfusun yoğunlukta olduğu; mevcut nüfusun işsizlik oranı düşük iken, yaş sebebi ile işgücünde olamayan nüfusun daha fazla olduğu; okuma yazma bilmeyen kişi sayısının oldukça az olduğu ve nüfusun çoğunun çalışabilecek güçte olduğu görülmektedir (TUİK, n.d.).

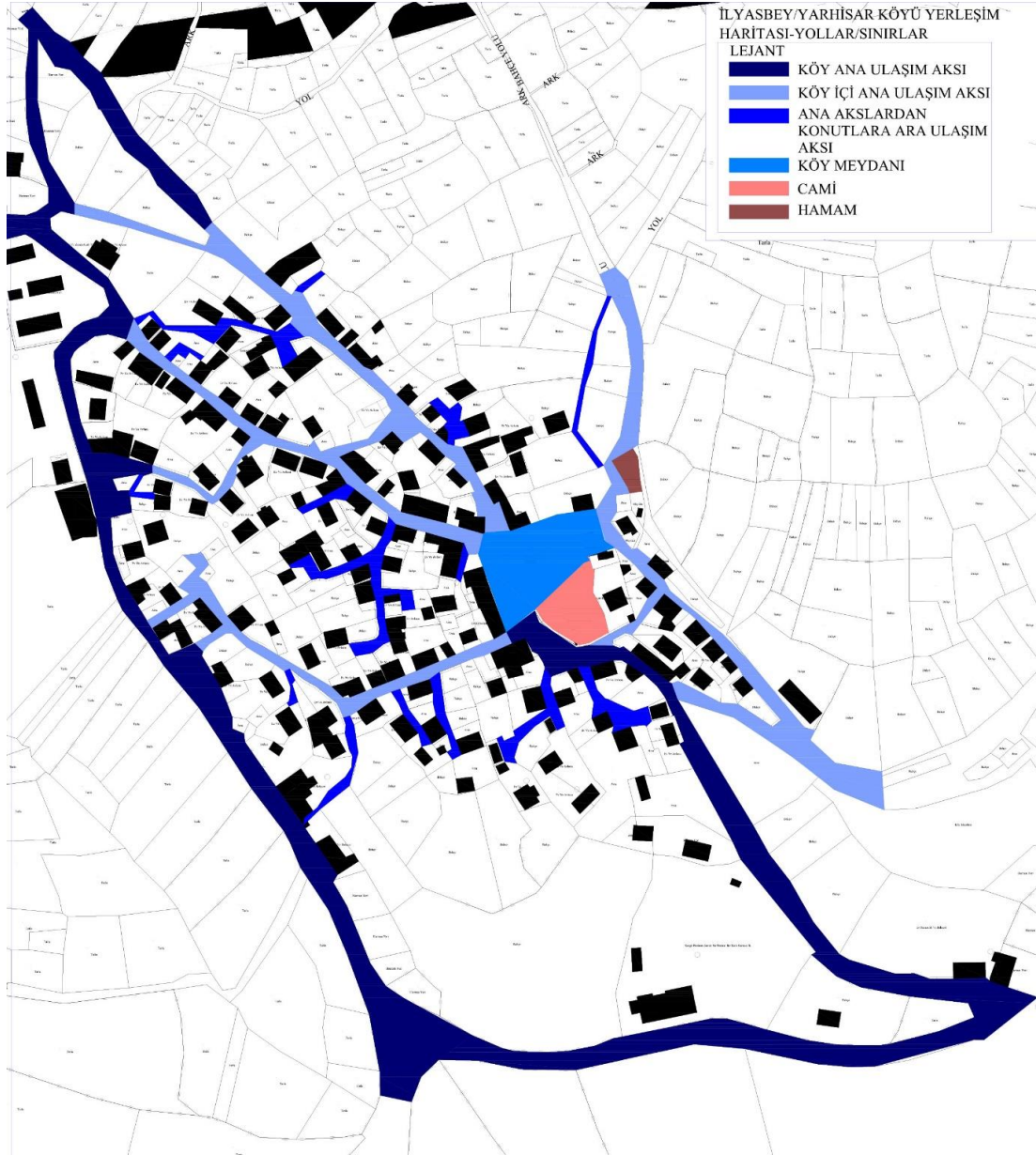
4.4 Bilecik İlyasbey / Yarhisar Köyü Kırsal Yerleşim ve Mimari Özellikleri

1915 yılında Yarhisar Nahiyesi’nin merkezi olan İlyasbey / Yarhisar Köyü günümüzde ortalama 15 kişinin yaşadığı ve yaş ortalamasının 60 olduğu bir dönem geçirmektedir. Konut yapılarının uzun süredir kullanılmaması, çok mülkiyetli olması ve bu nedenle bakımlarının yapılamaması gibi sebeplerle çoğu yıkılmaya yüz tutmuş ve bir kısmı yıkılmıştır. Bilecik Belediyesi, Valiliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nda yapılan araştırmalarda, konut yapılarına ait herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanmamıştır. Sadece Cami ve Hamam, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından koruma altına alınmış ve restorasyonları tamamlanmıştır. Fakat Hamam hem bölge nüfusunun azlığı hem de geçici kullanıcıların bölgeye gelmemesinden kaynaklı kullanılmamaktadır. Cami ise sadece bölge halkı tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 12. İlyasbey Köyü Köy Camisi ve Hamamı ¹².

Yerleşim Özellikleri

Şekil 14. İlyasbey/Yarhisar Köyü Yerleşim Haritası (Bilecik Valilik İl Özel İdaresi, n.d.)¹³.

¹² Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

¹³ Bilecik Valiliği İl Özel İdaresinden alınan Kadastro Harita üzerine yazar tarafından işlenmiştir.

Şekil 14’de verilen haritada kırsal yerleşim özellikleri incelenmiştir. Köy meydan çevresinde organize edilmiştir ve meydandan bir ağ sistemi ile konutlara, tarım arazilerine ve diğer birimlere ulaşılmaktadır.

Şekil 14’de görüldüğü üzere, yerleşim düzeni doğrudan meydana bağlanan yollar aracılığı ile oluşturulmuştur. Doğal arazi yapısı ve eğimi kullanılarak oluşturulan yerleşim düzeninden yollar kıvrımlı yapıdadır. Köy Meydanı ile batı yönünde köy dış sınırı arasında 15 metre kot farklı bulunmaktadır. Köy Meydanı ve yerleşimin dış sınırı arasında ortalama %8’lik bir eğim vardır.

Bilecik ile köy arasındaki ana ulaşım aksı asfalt malzeme ile kaplanmıştır. Fakat ana yolun köye yakın bölümlerinde bozulmalar dikkat çekmektedir. İlyasbey/Yarhisar Köyü ayrımından sonra yol tek şeride düşmektedir. Hem tek şeritli hem de dönemeçli olan yol tehlike arz etmektedir. Köy yerleşiminde ise yollar taş kaplama veya topraktır.

Köy meydanında cami, bugün köy kahvesi olarak kullanılan köy muhtarlığı yapısı yer almaktadır. Köyde öğretmenlik yapan ve köyün eski sakinlerinden olan Hikmet Kaynak ile yapılan görüşmede; 1930’lu ve ilerleyen yıllarda köy meydanının düğünler, bayram kutlamaları, törenler, cenazelerin kaldırılması gibi çeşitli toplu katımlı organizasyonlar ve buluşmalar için kullanıldığı görülmektedir. Meydanın batısında bakkal, nahiye müdürlüğü, kasap, kunduracı, terzi gibi birçok ihtiyacın karşılandığı dükkânların olduğu belirtilmiştir. Hamam ise meydana bir ara yol ile bağlanmıştır. Meydanın konumu, meydanda yer alan yapılar/meydan organizasyonu, hamamın meydana bağlanması ve konut yapılarından daha alçak bir kotta konumlanması, kullanım açısından meydanın zenginleşmesine neden olmuştur. Meydanda yer alan çardakta oturulduğunda ise geniş bir doğa manzarası ile karşılaşmaktadır. Meydan manzara yönü Şekil 15’de belirtilmiştir.

Şekil 15. Meydan Manzara yönü¹⁴.

¹⁴ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Meydan günümüzde atıl kalmıştır. Meydanın batısında yer alan dükkânların hiçbiri günümüzde mevcut değildir ve köy sakinleri ihtiyaçlarını Bilecik'ten sağlamaktadır. Meydanda sadece bir ekmecek kutusu yer almakta, haftada bir ekmecek gelmektedir ve para atılarak ekmecek alınmaktadır.

Meydanda Atatürk Heykeli ve küçük bir çocuk parkı vardır. Köyde hiç çocuk kalmamasından kaynaklı çocuk parkı atıl ve bakımsız durumdadır.

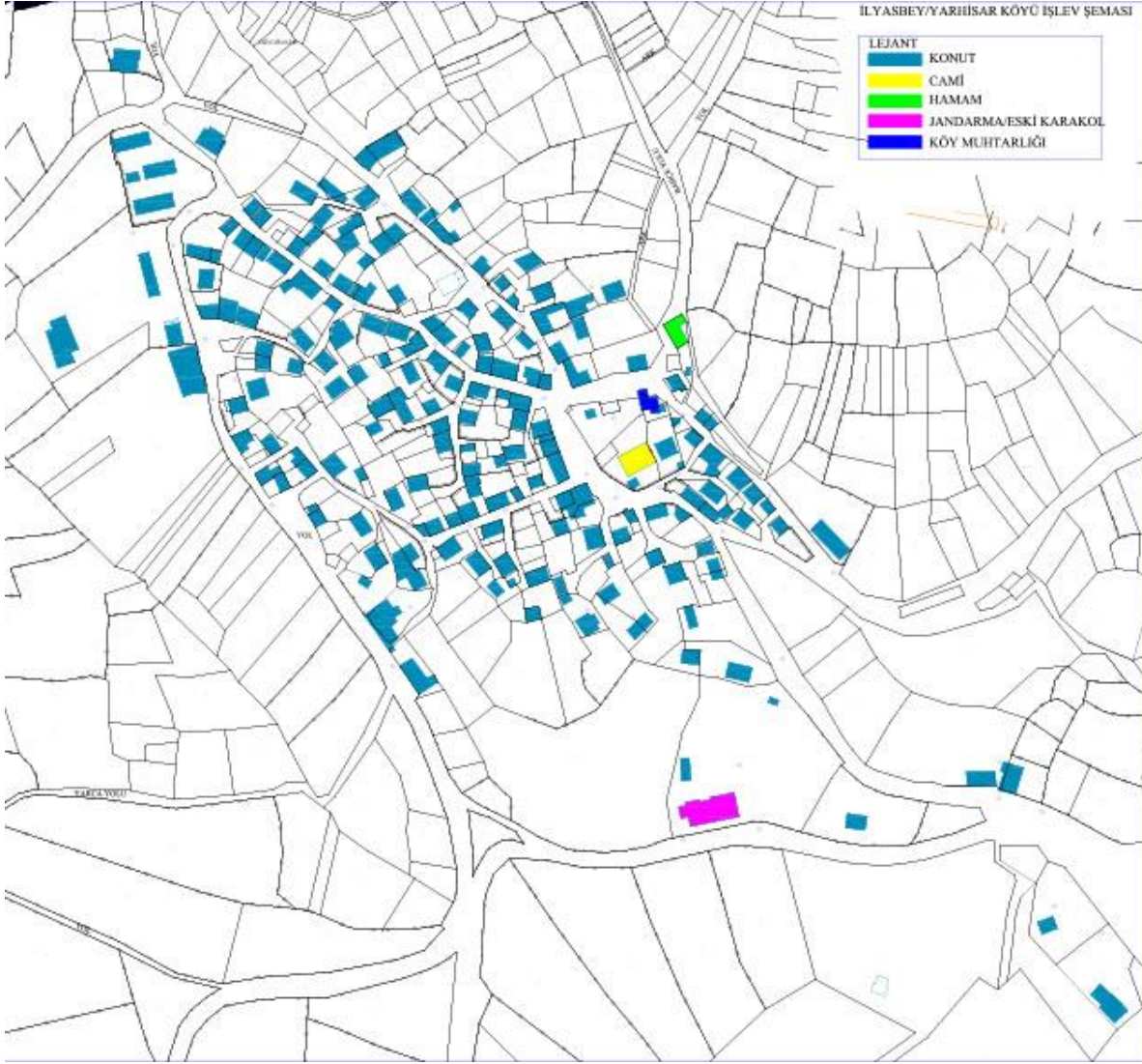
Şekil 16. İlyasbey Köy Meydanı, Atatürk Heykeli ve çocuk parkı ¹⁵.

Köyün güneyinde bir jandarma binası yer almaktadır. Yapının önceki tarihlerde karakol binası olarak kullanıldığı ve sonradan jandarma binası olarak işlev değişikliğine gidildiği bilgisi alınmıştır ¹⁶. Ayrıca köy meydanında bir cami ve köy muhtarlığı binası yer almaktadır. Bugün köy muhtarlığı binası köy kahvesi olarak kullanılmaktadır.

Köyde yapı stoğunun çoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır (Şekil 17). Konutlar eğimli yollar üzerinde yer almaktadır. Konut yapıları birbirinin önünü kapatmamakta, güneş ve manzarasını engellememekte ve birbirinin özel alanlarını ihlal etmemektedir.

¹⁵ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

¹⁶ 2020 yılı Ağustos ayında, Hikmet Kaynak ile yapılan görüşmelerden alınan bilgi.

Şekil 17.İlyasbey / Yarhisar Köyü İşlev Şeması (Bilecik Valilik İl Özel İdaresi, n.d.)¹⁷.

¹⁷ Bilecik Valiliği İl Özel İdaresinden alınan Kadastro Harita üzerine yazar tarafından işlenmiştir.

Şekil 18. İlyasbey/Yarhisar Köyü genel görünüm ¹⁸.

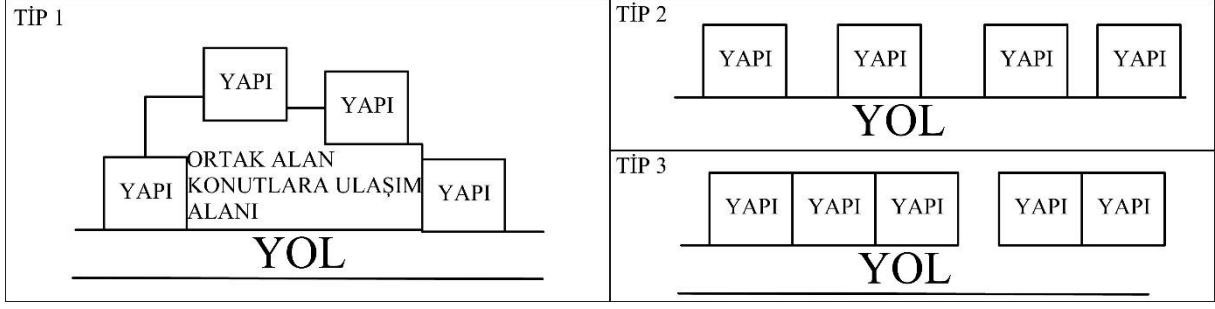
Parsel düzeni açısından üç tip tespit edilmiştir (Şekil 17, 18). Doğrudan paralel ilerleyen bitişik nizam ve ayrık nizam parsel düzenine ek olarak; Şekil 19 ve Şekil 20'de görüldüğü üzere; üçlü, dörtlü kümeler oluşturulmuş, geriye çekilmeler ile sokak üzerinde rahatlamalara ayrıca konut birimlerinin girişlerinde ortak kullanım alanlarının oluşmasına olanak sunulmuştur.

Şekil 19. Sokak silüetinde geri çekilmeler ile oluşturulan boşluklar ¹⁹.

¹⁸ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

¹⁹ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

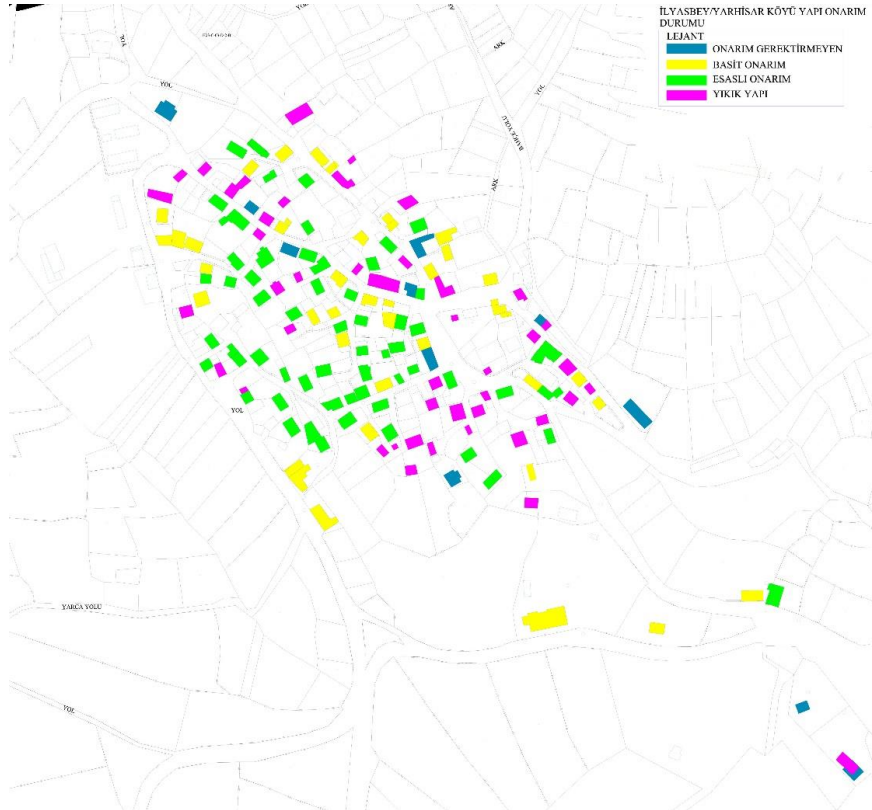

Şekil 20: Sokak yerleşim düzeninde alternatif tipolojiler.

Kırsal Mimari Karakter

İlyasbey / Yarhisar Köyü'nde; Yunan işgalinin öncesinden kalan, işgalde yıkıldıktan sonra ve günümüz tarihine daha yakın tarihlerde inşa edilen konutlar olmak üzere üç farklı zamana ait konut yapısı mevcuttur. Yapıların yapım tarihlerine dair net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat konutların çoğunluğunun Yunan işgalinin ardından yeniden inşa edildiği bilgisine ulaşılmıştır²⁰.

Şekil 21'de yapıların onarım durumu belirtilmiştir. Yunan işgalinin ardından yıkılan ve yeniden inşa edilen, Anadolu kırsal mimari karakterini taşıyan birçok konut yapısı, bugün yıkılma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Kapsamlı onarım gerektiren yapı sayısı yapı stoğunun çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Şekil 21: İlyasbey/Yarhisar Köyü Yapı Onarım Durumu²¹

²⁰ Köy Muhtarı (06.2019), köyde yaşayanlar(06.2019) ve Hikmet Kaynak (01.2020) ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgidir.

²¹ Bilecik Valiliği İl Özel İdaresinden alınan Kadastro Harita üzerine yazar tarafından işlenmiştir.

tek yapı tespit edilmiştir. Diğer yapılarda orta sofalı, iç sofalı, L sofalı ve yan sofalı örneklere rastlanmıştır. İç sofalı plan şeması çoğunluktadır.

Tablo 2. İlyasbey/Yarhisar Köyü Konut Plan Tipolojileri

İlyasbey/Yarhisar Köyü Konut Plan Tipolojileri															
Mekan Ada Parsel	Zemin Kat/Giriş Kat					Üst Katlarda Mekanlar			Plan Tipolojisi						
	Ahır	Odunluk Samanlık	Depo	Mutfak	Oda	Sofa	Mutfak	Odalar	Sofasız	Orta Sofalı	İç Sofalı	Dış Sofalı	L Sofalı	Yan Sofalı	Oda Sayıları
204/68		+	+			+	+	+				+			2
204/69		+	+			+	+	+			+				4
204/80	+					+	+	+				+			4
214/2	+	+	+	+		+		+			+				3
216/5	+	+	+			+	+	+				+			4
216/11-12	+	+	+			+	+	+			+				4
218/2		+	+			+	+	+			+				4
215/1-2		+	+				+	+	+						2
213/2	+	+	+			+	+	+						+	2
213/20	+	+	+	+		+	+	+					+		6
213/44	+	+	+			+	+	+			+				4
213/63	+	+	+			+	+	+			+				4
213/65	+	+	+			+	+	+		+					5
209/16	+	+	+			+	+	+					+		2
209/17	+	+	+			+	+	+						+	
211/10	+	+	+				+	+						+	

Yapılan görüşmelerde 1930'lu yıllarda köyün en büyük ailelerinden birinin Hacı Ömer Ağalar ailesi olduğu belirtilmiştir. Hacı Ömer Ağalar ailesi köyün ilk öğretmenlerinden biri olan Mehmet Emin Ertan ve Şükriye Ertan'ın üyesi olduğu ailedir. Ailenin sahip olduğu ev bugün yıkılmış olsa da aile üyeleri ile yapılan görüşmeler ile plan tipolojisi çıkarılmıştır. Üç katlı ve orta sofalı evin toplam sekiz odası vardır ve zemin kat ahır, depo gibi işlevler için kullanılmaktadır. Üst katlarda sofanın dışarıya açıldığı bölümlerde eyvan konumlanmaktadır ve dut yapraklarının konulduğu iskeleler kurulmuş, ipekböcekçiliği yapılmıştır. Büyük bir bahçede yer alan konutun bahçesinde hala birçok ağaç (ceviz, dut...) ve bitki yetişmektedir. Ailenin Ankara'da olan üyeleri bahçeden aldıkları kardelen soğanlarını ve çuha bitkilerini kendi bahçelerinde yetiştirmeye devam etmektedir²³.

²³ Görüşülen aile üyeleri: Hikmet Kaynak, Gülcan Kuçak, Gülbin İleri, Birim Uğur, Gül Kaynak, Ünver Kaynak, Zuhal Sarıgül, Altan Şahin (06.2019-04.2020).

Islak hacimler ise alınan bilgilere göre geçmiş yıllarda bahçede iken sonraları eve ek olarak üst kata alınmıştır ve konutun arka tarafa bakan dış duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Alt döşeme yerden yüksekte kalmakta ve bu döşemeden pis su aşağı, bahçeye iletilmektedir. Ardından aşağıda biriken pis su toplanıp bitkilere gübre olarak kullanılmaktadır.

Şekil 23. 214 Ada 5 Parsel dışarıda tuvalet örneği²⁴.

İlyasbey /Yarhisar Köyü konutlarında, Tablo 3'te görüldüğü üzere, cepheler ihtiyaçtan doğan, plan tipolojisi ile birlikte şekillenmiştir. Tıpkı Türk Evi'nin ilk dönemlerinde olduğu gibi cepheye çok önem verilmediği görülmektedir. Tespit edilen sekiz konutta (218/2, 213/19, 213/61, 218/27, 213/39, 213/35, 213/44, 213/56) ise çıkma, cumba yer almaktadır. Üst kat odalarında çıkma yapılması ve üst katın tümü ile dışarıya çıkarılması olmak üzere iki farklı çıkma türü dikkat çekmektedir.

Yapılan sözlü araştırmalarda; maddi gelir seviyesi ve evde yaşayan kişi sayısına bağlı olarak çıkmalı konut tercih edildiği tespit edilmiştir.

Cephelerde tekrarlı ritim düzeninde yerleştirilen pencereler; geniş bahçe giriş kapıları; ahırların geniş kapıları ve giriş kapılarının çift taraflı oluşu dikkat çekmektedir. Doğrudan ihtiyaca cevap veren cephelerde herhangi bir süslemeye rastlanmamıştır.

Cephelerde malzeme olarak genellikle beyaz sıva, ahşap pencere ve kapı doğramaları kullanılmıştır. Onarım görmemiş evlerin çatıları alaturka kiremit ile kaplı iken; yenilenen evlerde Marsilya kiremit kullanıldığı görülmektedir. Çatı tipolojileri çoğunlukla kırma çatıdır.

İlyasbey/Yarhisar Köyü'nde yapım sistemi olarak, ahşap çatı sisteminin ve dolgu yöntemi olarak tuğla, kerpiç dolgunun kullanılmış olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Köy cephe, malzeme, yapım sistemi örnekleri²⁵.

204 Ada 66 Parsel	204 Ada 68 Parsel	204 Ada 69 Parsel	204 Ada 70 Parsel
-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

²⁴ Yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

²⁵ Alan çalışmasında destek olan öğrencilerin ve yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Gizem KUÇAK TOPRAK

			
204 Ada 73 Parsel	204 Ada 74 Parsel	204 Ada 80 Parsel	214 Ada 2 Parsel
			
214 Ada 5 Parsel	214 Ada 8 Parsel	214 Ada 9 Parsel	214 Ada 12 Parsel
			
220 Ada 7 Parsel	222 Ada 5 Parsel	223 Ada 3 Parsel	223 Ada 9 Parsel
			
224 Ada 1 Parsel	214 Ada 4 Parsel	216 Ada 11 Parsel	218 Ada 2 Parsel
			
218 Ada 3 Parsel	218 Ada 25 Parsel	218 Ada 27 Parsel	218 Ada 38 Parsel
			
218 Ada 43 Parsel	218 Ada 44 Parsel	218 Ada 50 Parsel	218 Ada 53-54 Parsel

Tablo 3 (devam). *Köy cephe, malzeme, yapım sistemi örnekleri*²⁶.

218 Ada 43 Parsel	218 Ada 44 Parsel	218 Ada 50 Parsel	218 Ada 53-54 Parsel
-------------------	-------------------	-------------------	----------------------

²⁶ Alan çalışmasında destek olan öğrencilerin ve yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

İlyasbey/Yarhisar Köyü'nün (Bilecik) Değerleri Ve Kırsal Mimari Özellikleri

			
218 Ada 59 Parsel	227 Ada 5 Parsel	227 Ada 14 Parsel	215 Ada 1-2 Parsel
			
215 Ada 4 Parsel	213 Ada 1 Parsel	213 Ada 2 Parsel	213 Ada 5 Parsel
			
213 Ada 19 Parsel	213 Ada 20 Parsel	213 Ada 32 Parsel	213 Ada 34 Parsel
			
213 Ada 35 Parsel	213 Ada 38 Parsel	213 Ada 38 Parsel	213 Ada 39 Parsel
			
213 Ada 43 Parsel	213 Ada 44 Parsel	213 Ada 45 Parsel	213 Ada 47 Parsel
			
213 Ada 48 Parsel	213 Ada 49 Parsel	213 Ada 51 Parsel	213 Ada 53 Parsel

Tablo 3 (devam). Köy cephe, malzeme, yapım sistemi örnekleri²⁷.

213 Ada 48 Parsel	213 Ada 49 Parsel	213 Ada 51 Parsel	213 Ada 53 Parsel
-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

²⁷ Alan çalışmasında destek olan öğrencilerin ve yazarın kendi fotoğraf arşivinden alınmıştır.

			
213 Ada 56 Parsel	213 Ada 57 Parsel	213 Ada 61 Parsel	213 Ada 63 Parsel
			
213 Ada 65 Parsel	213 Ada 68 Parsel	213 Ada 70 Parsel	213 Ada 72 Parsel
			
213 Ada 72-73 Parsel	208 Ada 1 Parsel	208 Ada 3 Parsel	208 Ada 6 Parsel
			
209 Ada 14 Parsel	209 Ada 16 Parsel	209 Ada 19 Parsel	211 Ada 5 Parsel
			
211 Ada 9 Parsel	211 Ada 10 Parsel	211 Ada 12 Parsel	
			

5. SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Günümüzde Bilecik İlyasbey Bucağı'nın merkezi olan İlyasbey / Yarhisar Köyü tarihsel süreçte önemli olaylara tanıklık etmiş; fakat günümüze kadar korunamamıştır. Köy hala ayakta olsa bile

devamlılığını sürdürmesi için müdahale edilmesi gerekmektedir. Aşağıda İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün korunması için nedenler belirtilmiştir²⁸.

Belgesel Değer: Yerleşimler ve/veya yapılar sadece fiziksel birer oluşum değillerdir. Aynı zamanda oluşturuldukları dönemlerdeki tarihi, kültürel, sosyal, toplumsal, coğrafi, politik, ekonomik, mimari değerleri geleceğe taşırlar. Köy; tarihte tanıklık ettiği olaylar, bölge aile yaşantısı, estetik yaklaşımlar, beğeniler, yaşam biçimleri, ritüeller, gelenek ve görenekler gibi somut kültürel miras değeri taşıyan öğelere sahiptir ve korunarak geleceğe aktarılmalıdır.

Tablo 4. *İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün koruma nedenleri, belgesel değer.*

İlyasbey / Yarhisar Köyü Neden Korunmalı?		
Belgesel Değer	Tarihi Belgesel Değer	Bizans döneminden bu yana çeşitli tarihsel olaylara tanıklık etmesi.
		Osmanlı Dönemi'nde ilk yabancı gelin olarak anılan Nilüfer Hatun'un Yarhisar Tekfuru'ndan olması.
		Bölgenin yazılı tarih öncesine dayanan bir tarihe sahip olduğu bilinmekle birlikte araştırmaların yetersiz olmasından kaynaklı arkeolojik kazı alanlarının var olup olmadığının bilinmiyor olması.
		Osmanlı Dönemi'nde Osman Gazi tarafından fethedilen ilk topraklardan olması.
		1299 yılında Yarhisar Nahiyesi'nin Osmanlı Beyliği'nin merkezi olması.
		1915 yılında Osmanlı Devleti'nin Yarhisar Nahiyesi'nin merkezi olması.
		Milli Mücadele döneminde Yunan işgalinde taarruzlara uğraması ve birçok yapının yıkılarak yeniden inşa edilmesi.
	Kültürel Belgesel Değer	Yöresel yemekler: Manti, tavuk yemeği (yufka ekmeğinin arası tavuk suyu ile ıslatılarak tepsiye dizilir, üzerine tavuk didilir), barbunya yemeği (bölgede yetişen barbuynalar zeytinyağlı olarak pişirilir, kuru barbunya ile yapılan yemek ise salçalı pişirilir), yoğurtlu hamur (üçgen şeklinde kesilip pişirilen hamurun üzerine yogurt ve cevizli, kırmızı biberli tereyağı dökülür), cevizli lokum (açılan hamur yağlanır, içerisine ceviz ve haşhaş konular, döndürerek kıvrılır ve fırında pişirilir), pilavlı et yemekleri, zeytinyağlı fasulye, zeytinyağlı barbunya fasulye, baklava, köpük helvası, un helvası, balta kıymasından kavurma, hamursuz yamalı börek, yağlı ekme (ufalanmış ekme üzerinde tereyağı dökülür).
		Yöresel kıyafetler: Şalvar ve saya (siyah uzun düğmesiz kumaş. Belde kıvrılarak yere sarkan kısmı toplanır.).
		Yaşam: Meydanda, düğün, asker uğurlama, sünnet gibi kutlamaların ve cenaze törenlerinin herkesle birlikte gerçekleştirilmesi; meydanın günlük buluşma mekanı olarak kullanılması; komşuluk ilişkilerinin ve yardımlaşma kavramının gelişmiş olması.
İlyasbey / Yarhisar Köyü Neden Korunmalı?		
Belgesel Değer	Coğrafi Belgesel Değer	Tarımsal alanların verimliliğini koruması.
		Doğal peyzaj elemanları, bitki örtüsü ve manzara.
		Tahtalı deresi, aşağı dere ve Pınarbaşı.
		Bölgede yaşayan hayvan popülasyonları.

Tarihsel Değer: Kültür varlıkları, bir toplumun geçmişinin somut belgeleridir. Dolayısıyla tarihsel bir değere sahiptir. Köy birçok döneme şahitlik ederek, tarihsel süreçte birçok değişiklik ve

²⁸ Kültür varlıklarının neden korunması gerektiğine dair tartışılması gereken değerleri belgesel değeri, tarihsel değer, estetik/mimari değer ve ekonomik değer olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır. Bu başlıklar Asatekin (Asatekin, 2004) tarafından yayınlanan yayından alınmıştır.

dönüşüm geçirmiştir. Bizans Dönemi'nde bu yana Yarhisar Nahiyesi ve 1915 yılında Yarhisar Nahiyesi'nin merkezi olarak İlyasbey / Yarhisar Köyü tarihsel değere sahiptir.

Estetik/Mimari Değer: “Bir kültür varlığı, ait olduğu kültürün nitelikli bir ürünü olarak estetik ya da mimari bir değer taşıyor veya bir tekniğin özgün bir örneği ise, korunması gerekli varlık olma özelliğine ulaşır. Burada salt "az bulunurluk" değil, belli bir grubun örneği olmak da yeterli olabilir (Asatekin, 2004).” Kırsal yerleşim ve mimari özellikleri açısından köy Anadolu Kırsal yerleşim ve mimari özelliklerini taşımakta ve bir grubun üyesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5. *İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün koruma nedenleri, Estetik/Mimari Değer.*

İlyasbey / Yarhisar Köyü Neden Korunmalı?		
Estetik/Mimari Değer	Kırsal Yerleşim Özellikleri	Yerleşimde doğal topografyanın kullanımı; doğal çevre ile uyum; Yoğun yağış alan bir bölge olmasından kaynaklı meydana doğru eğimli yolların ortasının en düşük kot olması ve yolun ortasından yağmur sularının akararak meydana ulaşması; Yapıların güneşten yarar sağlamak amaçlı güneydoğu-kuzeybatı aksında yönelmesi; Meydanın merkezi oluşturulması, meydan ile diğer yapılar arasında ara yollar ile bir ağ sistemi kurgulanması; Hamamın yarı özel alanda konumlandırılması ve meydana bir ara yol ile bağlanması; Meydanın cami ve köy muhtarlığı binası ile birlikte var olması; Eski karakol binasının köyün ana girişinde, köy merkezinden uzakta yer alması. Konut yapılarının biçimlenmesinde komşusunun özel alanına bakmama, mahremiyet ve saygı kavramının öncelikli tutulması; Yapıların çoğunun Milli Mücadele döneminde yıkılmış olması ve yeniden kırsal mimari özellikleri ile inşa edilmesi.
	Konut Plan Tipolojileri	Konut plan tipolojilerinin işlev, aile yapısı, ekonomiklik, sürdürülebilirlik odaklı tasarlanması; Konut plan tipolojilerinin sofalı olması; Orta sofalı, iç sofalı, L sofalı, U sofalı veya yan sofalı plan tipolojilerine rastlanması; Islak mekânları önceleri dışarıda iken ilerleyen dönemlerde eve bağlı olarak yeniden ele alınması; Çıkma ve cumbalara rastlanan konut plan tipolojilerinin var olması.
	Cephe Tasarımları	Cephelerin beyaz sıva ile sıvanması; Pencerelerin tekrarlı ritim düzeninde yerleştirilmesi; Giriş kapılarının çoğunlukla çift taraflı olması; Süslemelere nadiren rastlanması, işlev odaklı tasarlanması; Odalarda veya üst katta çıkma, cumbaya rastlanması.

Tablo 5 (devam). *İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün koruma nedenleri, Estetik/Mimari Değer.*

İlyasbey / Yarhisar Köyü Neden Korunmalı?		
Estetik/Mimari Değer	Çatı Tipolojisi	Geleneksel yöntemlerle inşa edilen çatılarda kırma ve beşik çatı kullanılması.
	Yapım Sistemi ve Malzeme	Geleneksel, yöresel malzemeler olan ahşabın ana taşıyıcı sistem olarak kullanılması; Ahşap çatki sisteminde dolgu malzemesi olarak kerpiç ve/veya tuğlanın kullanılması; Ahşap çatki ve dolgu malzemelerinin üzerinin çoğunlukla beyaz sıva ile sıvanması; Pencere ve kapıların ahşap malzeme ile yapımı; Çatının ahşap çatki sistemi ile inşa edilmesi; Çatı dış kaplamasında alaturka ve/veya marsilya kiremit kullanılması.

Ekonomik Değer: Köy yerleşimi ve mimari öğeleri yıpranmış ve yıkılmış olsa dahi hala kullanılabilirlik açısından önemli değerlere sahiptir. Mevcut yapı stoğunun mevcut hali ile veya onarılarak kullanılabilir olması ekonomik bir değerdir. Köyde yer alan yapılar aynı ya da farklı işlevlerle kullanılarak, köyün ekonomisine katkı sunacaktır. Var olan ekonomik bir değer yok olmayacaktır. Aynı zamanda tarımsal alanların verimliliğinin devam etmesi, hayvancılık için olanakların mevcut olması, ipekböcekçiliği için dutlukların sürdürülebilir olması gibi ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesine olanak sunacak imkânların varlığı da yine ekonomik değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6. İlyasbey / Yarhisar Köyü'nün koruma nedenleri, Ekonomik Değer.

İlyasbey / Yarhisar Köyü Neden Korunmalı?		
Ekonomik Değer	Mevcut Yapı Stoğu	Yeni yapı inşa etmek yerine mevcut yapı stoğunun kullanımına devam edilmesi ile yapı stoğunun israf edilmemesi; Mevcut yapı stoğunun iyileştirilmesinin daha verimli olması; Mevcut yapı stoğunun iyileştirilmesi ve işlevsel değişiklikler ile birlikte köye gelir sağlanması.
	Üretim Sistemi	İpekböcekçiliğinin canlandırılması; Şerbetçiotu ve diğer hububat türlerinin yetiştirilmesine devam edilmesi; Hayvancılığın sürdürülmesi.

Köyün korunması ve onarılabilmesi için öncelikli olarak aşağıda belirtilen aşamalar kaydedilmelidir.

- Bilecik'ten köye ulaşım yolunun İlyasbey / Yarhisar ayrımından sonrasının asfalt ile kaplanması, onarılması ve çift şeritli yol olarak yeniden düzenlenmesi;
- Köy içi ulaşım akslarının toprak olan bölümlerinin iyileştirilmesi, kırsal yerleşim özellikleri ile uyumlu bir malzeme ile kaplanması;
- Sağlık, köy halkının temel gereksinmelerinden olduğundan sağlık ocağının yeniden açılması;
- Köyün nüfusunun artmasının sağlanması ile birlikte eğitim yapısı açılması;
- Köy halkının temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri çeşitli dükkânların yeniden açılması;
- Yapıların rölöve, restitüsyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi;
- Yapıların onarımının sağlanması;
- Tarımın ve hayvancılığın yeniden canlandırılması için kurumlar tarafından destek verilmesi;
- Tarım alanlarının sulanması için kapalı sulama sistemi gibi modern sistemlerin uygulanması;
- İpekböcekçiliğinin hem üretim hem de turizm amaçlı yeniden canlandırılması;
- Köy halkının ürettikleri ürünleri satabilmeleri için gerekli yardımların yapılması;
- Köyün tespit edilen değerlerinin kamuya duyurulması.

Korunması için atılması gereken adımlar esnasında köyün mevcut değerlerinin zarar görmemesi ve geleceğe aktarılması esas alınmalıdır. Bu bağlamda, Anadolu kırsal yerleşim ve mimari özelliklerini taşıyan köyün, ilgili kurum ve kuruluşlar ile birlikte köy tasarım rehberinin hazırlanması, yaşaması için

proje önerilerinin geliştirilmesi ve var olan değerleri kaybolmadan ivedilikle uygulama çalışmalarına geçilmesi önerilmektedir.

6. TEŞEKKÜR

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için birçok bilginin toplanması gerekmiştir. Köy 'de yapılan alan çalışmasında bütün olanakları ile köyü ve evleri bize açan Köy Muhtarı Cavit Bayhan ve köy halkına; köye ulaşımımızı kolaylaştıran Bilecik Belediye Başkan Yardımcısı Melek Subaşı'na; köy yaşantısı ve köyün tarihi ile bilgileri aktaran Hikmet Kaynak, Gülcan Kuçak, Gülbin İleri, Birim Uğur, Gül Kaynak, Ünver Kaynak, Zuhul Sarıgül, Altan Şahin'e; alan çalışmasında destek olan öğrencilerim Ayça Korkmaz, Eda Nur Motçu, Elif Yurtkuran, Fatma Begüm Yağan, Fatma Sina Çiftçi, Merter Acar Zinkçi, Miromid Shastehnam, Nazife Sanaç, Sevi Özdemir, Ulaş Kara, Zeynep İpek Sipahioğlu'na ve çalışmayı yapmamda beni destekleyen eşim Gökhan Toprak, oğlum Efe Toprak, annem Gülcan Kuçak ve babam Ali Kuçak'a teşekkür ederim.

Kaynakça

- Aran, K. (2000). *Barınaktan Öte: Anadolu'da Kır Yapıları*. Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi.
- Asatekin, G. N. (2004). *Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız? Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi*.
- ATASE Arşivleri. (n.d.). *İSH. Kol. K:661, G:63, B:63-1; ATBD, C.41, B:2304:165-166*.
- Atsız, H. N. (2012). *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. Ötügen Neşriyet.
- Batur, A., & Gür, Ş. Ö. (2005). *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*. Milli Reasürans.
- Baykara, T. (1988). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Bektaş, C. (2007). *Türk Evi*. Bileşim Yayınları.
- Belediyesi, B. (2019). *Kurtuluş Savaşı Sonrası Bilecik*.
- Bilecik Valilik İl Özel İdaresi. (n.d.). *İlyasbey/Yarhisar Köyü Kadastro Haritası*.
- Bilgin, T. (2015). *Milli Mücadele Döneminde Bilecik* (1st ed.). Bilecik Şeyh Edibali Üniversitesi Yayınları.
- Çekül Vakfı. (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*.
- Demiryürek, H. (2015). *Ertuğrul Sancağı*. Bilecik Şeyh Edibali Üniversitesi Yayınları.
- Devecioğlu, C. (1993). *İstiklal Savaşında Bilecik, Yayınlanmamış Hatıra*.
- Eldem, S. H. (1968). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Emecen, F. (n.d.). *BİLECİK*. TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Eres, Z. (2016). Türkiye'de Geleneksel Köy Mimarisini Koruma Olasılıkları. *Ege Mimarlık*, 92, 8–13.
- Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü. (n.d.). *İlyasbey Köyü Hamamı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Raporu*.
- Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü (Raporu hazırlayan: Y. Mimar Rest. Uzman S. Semra Emek/Asmira Mimarlık Restorasyon). (2008). *İlyasbey Köyü Cami Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Raporu*.
- Güney, N. (1935). *Bilecik Tarih ve Coğrafya Etüdü*.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 11–29.
- Kuban, D. (1995). *Türk Hayatlı Evi*. Mısırlı Matbaacılık A.Ş.
- Özcan, M. (2003). *Tarih Işığında Yunan Mezalimi*. IQ Yayıncılık.
- Pitcher, D. E. (2019). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası (çev. BAHAR TIRKANCİ)* (5. Baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Ramsay, W. M. (1887). The Cities and Bishoprics of Phrygia. *The Journal of Hellenic Studies*, 8, 461–519. <https://doi.org/10.2307/623488>
- T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (1310). *Belge No: DH.MKT.1310.N.29*.
- T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (1341). *Belge: HRT.h., 1083*.
- T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı. (n.d.). *BOA, DH. EUM. KLU. 15/73*.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Bilecik İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2020). *Coğrafi Yapı*. <https://bilecik.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=34>
- 3194 Sayılı İmar Kanunu, Pub. L. No. 3194 (2013).
- TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu. (1310). *Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi*.
- TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu. (1921). *TBMM ZC. C.7, D.1, İç.1, 10 Ocak, 1921:247*.
- Tevarih-i Al-i Osman(Haz: Yavuz, K., & Saraç, M. A. Y. . (2007). *Aşık Paşazade: Osmanoğulları'nın tarihi* : Gökkubbe.
- Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*. Milliyet Yayınları.
- TUİK. (n.d.). *Bilecik İlyasbey Köyü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. Retrieved July 22, 2020, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İnkılap Kitabevi.
- Umar, B. (1999). *İlkçağda Türkiye Halkı* (1st ed.). İnkılap Kitabevi.